

Zbigniew Zegan
Wydział Grafiki ASP
Katedra Fotografii
w Krakowie

Zasady wykonania współczesnego nakładu artystycznego fotografii pojedynczej oraz zestawu fotografii w tece autorskiej

1. Jeśli nakład **pojedynczych** motywów zdjęć czarno-białych jest ograniczony (maks. do 50 egz.), to każdorazowo składa się z następujących grup odbitek artystycznych:

- 35 egz. galeryjnych (sprzedażnych) – format arkusza: 30 x 40 cm, wymiar obrazu fot. np.: 22 x 32 cm (po uwzględnieniu marginesu 2–4 cm wzdłuż krawędzi zdjęcia); kolejno numerowanych, zaczynając od oznaczenia liczbą: 1/35;
- 7 egz. autora (niesprzedażnych) – format i wymiary: j.w., kolejno numerowanych zaczynając od oznaczenia: *artist proof* lub *a.p.* albo *épreuve d'artiste* lub *e.a.* albo *odbitka autorska* lub *odb. aut.(-or.)* – wraz z liczbą 1/7;
- 5 egz. gabinetowych (niesprzedażnych) – format i wymiary: j.w., kolejno numerowanych, zaczynając od oznaczenia liczbą: 1/V;
- 3 egz. archiwalnych (niesprzedażnych) – format: j.w., wymiary obrazu fot. nieco większe, np. 23,5 x 34 cm; kolejno numerowanych, zaczynając od oznaczenia liczbą: A 1/III.

2. Sygnowanie (odręczny podpis artysty) może być wykonane tylko ołówkiem grafitowym w jednej linii i znajduje się zazwyczaj na odwrotnej stronie (rewers) odbitki – u dołu z prawej, oznaczenia kodem nakładu – u dołu w środku. Ewentualny tytuł fotografii jest umieszczany u dołu z lewej i oddziela go łącznik (–) od oznaczeń kodu i podpisu. Datowanie wykonania zdjęcia umieszczane jest najczęściej po tytule, np. „...”, 1999, niekiedy przy podpisie, w formie skróconej: '99. Cała inskrypcja może być też wykonana na awersie, bezpośrednio pod dolną linią obrazu – jeśli powierzchnia emulsji papieru fot. nie przyjmie grafitu, to można spróbować wykonanie podpisania takim rodzajem cienkopisu, którego atrament jest trwały chemicznie, bezkwasowy (non acid), beztłuszczowy, odporny na wilgoć, nie ulegnie rozmazaniu, ani przesiąkaniu. W autorskim oznaczeniu zdjęcia dopuszczalne jest używanie pieczątki suchej (suche tłoczenie od strony awersu) lub mokrej – z bladym odbiciem na rewersie tuszu o cechach j.w. lub naklejki z nazwiskiem i adresem fotografa, rokiem wykonania i zastrzeżeniem praw autorskich do ewent. reprodukcji © (*copyright*).

3. **Teka autorska** (*portfolio*) może składać się z 5–10 fotografii z różnymi

motywami. Pojedyncze motywy z teki nie mogą zaistnieć poza nią i być traktowane jako samodzielny motyw w grupie pojedynczych zdjęć nakładowych.

4. **Nakład teki** ograniczony jest maksymalnie do 40 egzemplarzy i składa się następująco z:

- 30 egz. teki – galeryjnych (sprzedażnych),
- 5 egz. teki – autorskich (niesprzedażnych),
- 3 egz. teki – gabinetowych (niesprzedażnych),
- 2 egz. teki – archiwalnych (niesprzedażnych).

Nakład teki autorskiej wykonywany jest według takich samych reguł – formaty, wymiary, sposób oznaczania i sygnowania – jak nakład zdjęć pojedynczych.

5. Zalecane jest, aby fotograf wykonujący swe prace w nakładach artystycznych prowadził dla własnych celów ewidencję ustalonych z galerią ilości odbitek, ilości motywów (tematów, tytułów prac) etc. w poszczególnych nakładach zdjęć pojedynczych lub tek.

6. Zdjęcia w nakładzie artystycznym są wykonywane wyłącznie na tradycyjnym papierze fotograficznym, tj. wysokiej jakości papierze barytowym, o wzbogaconej zawartości srebra w emulsji – np. Ilfobrom-Galerie, Agfa-Brovira itp. Pożądane jest, aby odbitki w procesie pozytywowym były wykonane z testowaniem w technologii do celów archiwalnych (archive fast), na co udziela gwarancji fotograf za pośrednictwem galerii lub bezpośrednio. Jeśli zdarzy się, że w okresie np. kilku lat mimo to uwidocznia się niedostatki techniczne wykonania, wówczas wadliwe odbitki muszą być bezpłatnie wymienione na nowe, z tym samym motywem.

7. Galeria, instytucja lub ewent. kolekcjoner określa z artystą cenę umowną pojedynczej odbitki lub teki autorskiej, posilując się m.in. funkcjonującymi na rynku cennikami, kosztami autora i galerii, notowaniami cen fotografii na aukcjach i w innych galeriach fotografii. Cena ma również związek z pozycją artystyczną i znaczeniem kulturowym twórczości danego fotografa.

8. Opracowane przez autora tzw. wglądówki, „odbitki prasowe” związane z drukiem katalogów, publikacjami promocyjnymi itp. nie są składnikiem nakładu artystycznego, nie podlegają żadnym ograniczeniom ilościowym i mogą być wykonywane na tzw. ‘papierach plastikowych’ typu PE (polietylenowych), RC (*resin coated*), w formatach fot. arkusza zbliżonych do wymiarów 18 x 24 cm i 13 x 18 cm. Ten rodzaj odbitek powinien mieć na rewersie widoczną pieczętkę lub naklejkę z nazwiskiem i adresem autora (ewent. galerii reprezentującej jego interesy), tytułem zdjęcia, rokiem jego powstania oraz zastrzeżeniem autorskich praw reprodukcji © (copyright). Bywa także stosowane oznaczenie stemplem: press print.

Rodzaje tek autorskich (*portfolio*)

1. **Portfolio ograniczone** (*limited portfolio*), czyli teka w ograniczonym nakładzie, z umownie określoną liczbą fotografii, które są odbitkami z wybranych (np. na jakiś określony temat lub okres twórczości) oryginalnych negatywów. Każdy egzemplarz nakładowy teki – z jego kartą tytułową, ewent. „słowem wstępnym”,

spisem zdjęć w tece, określeniem nakładu, miejscem edycji – oraz często każda odbitka – są przez autora sygnowane, numerowane i ewent. zatytułowane. Zdjęcia z takiego portfolio nie mogą być ponownie odbijane ponad liczbę odbitek przypisaną danej tece i nie mogą być sprzedawane jako odbitki pojedyncze. Wyjątkiem są zdjęcia pochodzące z luźnej teki – do sprzedaży pojedynczo. Czasem, choć bardzo rzadko, w wyniku umowy lub z innych powodów (np. komercyjnych), bywa praktykowane celowe zniszczenie negatywu, aby wykluczyć możliwość zwiększenia lub wznowienia nakładu ponad ustalony limit.

2. **Portfolio specjalne** (*exclusive limited portfolio*) w praktyce jest zamawiane znanych fotografów przez wytrawnych kolekcjonerów, kustoszy, marszandów i wydawców, którzy życzą sobie spełnienia swoich założeń edytorskich dotyczących np. specjalnej techniki wykończenia odbitki (np. tonowanie zdjęcia cz.-b. w kolorze sepia, w solach platyny), wymiarów zdjęcia, sposobu prezentacji (tj. gatunku papieru, oprawy), ewentualnie odręcznie napisanego przez autora słowa wstępnego do zestawu w tece etc. – co stanowi zasadniczy warunek oryginalności i niepowtarzalności edycji portfolio. Ten rodzaj teki daje fotografowi możliwość sprzedaży odbitek poza edycją specjalną.

3. **Portfolio reprintów** wykonywane bywa przez osoby, instytucje, czy galerie, które są w uprawnionym posiadaniu oryginalnych negatywów – za zgodą żyjącego autora lub po jego śmierci lub też po wygaśnięciu praw autorskich – i składa się z ograniczonej liczby odbitek z tych negatywów. Powyższe okoliczności muszą koniecznie być wzmiankowane w druku towarzyszącym edycji zestawu zdjęć w tego rodzaju tece. Podobną zasadę można zastosować przy wydaniu – np. przez specjalistyczne wydawnictwa, muzea w celach popularyzacyjnych i komercyjnych – **portfolio reprodukcji fotograficznych** (*copy printed portfolio*) w nakładach większych niż nakłady limitowane.

4. **Portfolio prasowe lub wydawnicze** to prezentacja fotografa lub grupy wybranych np. do monografii – serią charakterystycznych dla ich twórczości zdjęć – w czasopiśmie lub albumie fotograficznym. Prezentacja tego rodzaju jest opracowana w oparciu o odbitki prasowe i towarzyszy jej komentarz, recenzja, esej czy omówienie historyczne twórczości autora/ów wraz z bibliografią.